

Nyhetsbrev från Yrkesföreningar mot Tobak

Behovet av lagstiftning för rökfria utemiljöer är särskilt aktuellt nu när utredningsförslaget "En översyn av tobakslagen – Nya steg mot ett minskat tobaksbruk" är ute på remiss.

PASSIV RÖKNING ÄR inte hälsosamt för någon, men för personer med astma, allergi eller annan överkänslighet kan den direkta konsekvensen bli påtaglig. För många med allergisjukdom begränsas vardagen och man kan inte delta på samma villkor i samhället när man utsätts för passiv rökning på offentliga platser utomhus. Det strider mot de rättigheter som finns i FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (artikel 9 om tillgänglighet).

ANDRAS TOBAKSRÖK ÄR ett folkhälsoproblem – även utomhus! På platser där man väntar på tåg, bussar etc. utsätts 35 procent för andras rök minst en gång i månaden och ungefär var tionde vuxen svensk utsätts dagligen för andras rök. All passiv rökning är ohälsosam och enligt WHO, Världshälsoorganisationen, finns inga halter som är ofarliga. Ett folkhälsomål som riksdagen antagit är att ingen mot sin vilja från och med 2014 ska utsättas för passiv rökning. Men fram till nu har inget gjorts för att uppnå målet sedan beslutet togs om rökförbud på restauranger 2005. Frivillighet fungerar inte. Det är en anledning till att WHO föreslår lagstiftning för rökfria miljöer. Astma- och Allergiförbundet drev ett projekt om rökfria uteserveringar 2012-14 men bara 11 uteserveringar anmälde intresse.

FÖR MÅNGA MED ASTMA är det en omöjlighet att vistas i närheten av en busskur eller på en perrong där någon röker. Rökning vid entréer kan utlösa astmaanfall som kräver behandling och ge symptom för personer med allergi eller annan överkänslighet. Tillgänglighet är en rättighet. På samma sätt som samhället anpas-

sas med rullstolsramper och blindskrift ska vi också anpassa miljöer för dem som har astma eller överkänslighet och blir sjuka av det. Andra grupper som är viktiga att skydda är barn och unga. Barn väljer ofta inte var de befinner sig och unga tar efter vuxnas beteende när rökning är tillåten. Sveriges riksdag har skrivit på FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning där tillgänglighet är en viktig del. Vi har även antagit WHO:s ramkonvention om tobak som säger att ingen ofrivilligt ska utsättas för passiv rökning.

2012 GJORDE ASTMA- och Allergiförbundet en undersökning bland 1 500 medlemmar. Den visade att 73% besvärades och 52% blev sjuka eller fick allergi-

symtom när de utsattes för passiv rökning. De miljöer där de svarande upplevde problem med passiv rökning som störst var:

- Entréer till offentliga byggnader (84%)
- Perronger eller hållplatser i kollektivtrafik (78%)
- Uteserveringar till restauranger eller caféer (71%)
- Grannars rökning på balkonger i flerbilshus (40%)

EN MAJORITET AV befolkningen (60-85 procent) stödjer dessutom rökförbud i de offentliga utemiljöer som föreslås av Folkhälsomyndigheten och regeringens utredare. Det är dags att Sverige tar FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och WHO:s tobakskonvention på allvar och inför lagstiftning som stämmer överens med de konventioner som antagits av bl a Sveriges riksdag. Tobakslagen behöver utökas med de rökfria utomhusmiljöer som regeringens utredare föreslagit!

Marie-Louise Luther
ombudsman inomhusmiljö
Astma- och Allergiförbundet

Tobaksfakta

- I mitten av maj 2016 hade 102 organisationer aktivt ställt sig bakom kravet på en utfasning av rökningen i Sverige så att mindre än 5 % röker år 2025.
- Bland organisationerna som stöder Tobacco Endgame – Rökfritt Sverige 2025 fanns 8 landsting/regioner och 3 kommuner.

Tobaksfakta

- 39 fackliga och andra organisationer på vårdområdet finns också representerade, liksom de tre stora lärarfacken.
- Bland stödjarna finns även bland andra många tobaksförebyggande frivilligorganisationer, pensionärsorganisationer, idrotts- och ungdomsorganisationer, nykterhetsorganisationer, patientföreningar och kvinnoorganisationer.

Hela listan hittar du på www.tobaksfakta.se, under temat Tobacco Endgame.

Projektet Barnets Rätt i Tobaksfrågan, BRiT, går vidare. Det drivs av Tobaksfakta som i år lägger fokus på att medverka vid seminarier, konferenser och nationella utställningar för att öka kunskapsspridningen till de som arbetar med barn. I sommar kommer BRiT att arrangera ett seminarium under Almedalsveckan i Visby. BRiT kommer även bland annat att ställa ut på Drogfokus i Uppsala i oktober samt på Mänskliga Rättighetsdagarna den 17-19 november i Malmö.

De nuvarande lagförslagen om e-cigarett räcker inte för att skydda våra barn och konsumenternas hälsa. Det anser Tobaksfakta – oberoende tankesmedja – som därför tagit fram ett nytt underlag om vilka ytterligare regler och insatser som behövs när det gäller e-cigarett. Underlaget är ett PM som finns på www.tobaksfakta.se under fliken Publikationer.

Barbro lämnar ordförandeskapet...

Vid YmT:s årsmöte nyligen var det sjuksköterskornas tur att ta hand om ordförandeskapet under två år. PmT:s Barbro Holm Ivarsson lämnade över till SmT:s Mona Wahlgren.

Här ger de sin syn på tobakspolitiken, tobaksarbetet, yrkesföreningarnas möjligheter, ordföranderollen, åren som gick och åren som kommer.

Barbro Holm Ivarsson, psykolog och jurist, är ordförande i Psykologer mot Tobak och har arbetat med tobaksavvänjning och förebyggande insatser i drygt 20 år. Under de två gångna åren har hon varit ordförande i paraplyorganisationen Yrkesföreningar mot Tobak.

– Det har varit en fantastisk period när hela det tobakspreventiva arbetet har lyfts. Nu genomförs viktiga lagändringar, ytterligare lagskärpningar är på remiss och regeringen har ställt sig bakom målet om en utfasning av rökningen till 2025. Det är en islossning, proppen har gått ur! säger hon.

– Yrkesföreningar mot Tobak har bidragit till denna utveckling på ett betydelsefullt sätt, inte minst genom att vi driver den opinionsbildande sats-

Barbro Holm Ivarsson

ningen Tobacco Endgame – Rökfritt Sverige 2025.

De två ordförandeåren har varit intensiva även på andra sätt för Barbro. I arbetsgivarrollen som följer med ordförandeskapet hade hon den tunga uppgiften att genomföra en uppsägning i YmT:s lilla personalstyrka på grund av krympande ekonomiska resurser. YmT har även tecknat kollektivavtal för kansliets personal och Barbros juridiska kompetens kom då som så många gånger annars väl till pass.

NÄR HON NU har lämnat över ordförandeskapet till Mona Wahlgren, SmT, finns Barbro Holm Ivarsson ändå kvar i YmT-styrelsen, nu som sekreterare. Hon har nyligen skrivit YmT:s remissvar om betänkandet ”En översyn av tobakslagen – Nya steg mot ett mins-

kat tobaksbruk” (SOU 2016: 14) och ser fram emot de närmaste åren med stora förväntningar.

– Vi har äntligen en folkhälsominister som har förstått tobaksfrågan och kunskapen på området har höjts i Sverige och världen tack vare tobakskonventionen. Vi får draghjälp av andra länder som går före på olika sätt och opinionsstödet för skärpt lagstiftning om tobak blir bara starkare. Vi har aldrig haft ett bättre läge än nu, säger hon.

Barbro är därför övertygad om att målet att få ned rökningen till under 5 % till 2025 kommer att nås. Och hon framhåller att YmT och dess medlemsföreningar även fortsättningsvis kommer att ha en viktig roll i arbetet för att nå detta mål.

– Vi är experter och står till förfogande med vår kunskap för människor från hela landet. Inte minst myndigheter ser på oss med respekt och har förtroende för vår kunskap. Vi har också kontakter både uppåt och nedåt och är en del av ett otroligt nätverk. Vi i yrkesföreningarna gör många värdefulla insatser, ofta i det fördolda och ofta utan ekonomisk ersättning.

...och Mona tar över

Mona Wahlgren, sjuksköterska med 50 år i vården och närmare tre decennier som tobaksförebyggare, har varit ordförande i Sjuksköterskor mot Tobak i 14 år.

Sedan hon ”fick en uppenbarelse” när kollegan Yvonne Bergmark Bröske, företrädare som SmT-ordförande, föreläste om sjuksköterskors möjligheter att hjälpa människor till tobaksfrihet, har Mona varit en starkt brinnande eldsjäl inom tobakspreventionen. Hon har byggt upp det tobaksförebyggande nätverksarbetet på Gotland från grunden och engagerat sig nationellt genom styrelsejobb i SmT. Nu fyller hon 67 år och går i pension från tjänsten inom hälso- och sjukvården på Gotland. Den 8 juni är hennes sista arbetsdag.

– Det känns jättebra att gå i pension nu. Nu är jag färdig. Så kändes det inte när jag fyllde 65, men de senaste åren har det mognat fram. Nu ska det bli kul att göra andra

saker, säger hon.

En ny sak som hon redan tagit sig an är att leda styrelsearbetet i YmT.

– Det ska bli roligt att jobba i YmT-styrelsen. Precis som i SmT-styrelsen så kommer det att vara ett lagarbete där man hjälps åt och kompletterar varandra.

OCKSÅ MONA ÄR GLAD över det tobakspolitiska läget i Sverige och en folkhälsominister som inger förtroende genom att prata kunnigt om tobaksfrågan utan manus.

– Nu har vi politisk medvind. Med en sådan kapten vid rodret blir det lättare för oss att arbeta, säger hon.

Hon framhåller att skapandet av Tobaksfakta – oberoende tankesmedja – år 2010 som tobaksnätverkets opinionsbildande spjutspets, har gett yrkesföreningarna möjlighet att fokusera mer på att arbeta i den praktiska verkligheten i vården, tand-

Mona Wahlgren

vården och skolan.

– Vi i SmT kan till exempel grotta ned oss på avdelningar och mottagningar och möta sjuksköterskorna där. Fånga upp deras kunskapsbehov och få dem att känna att de kan göra viktiga tobakspreventiva insatser. Vi i yrkesföreningarna är till för våra kollegor där ute. Vi ska fundera på vad de behöver och försöka erbjuda det.

Nu gäller nya tobaksregler

Den 20 maj började flera nya tobaksregler att gälla. Sverige genomför nu, liksom övriga EU, det reviderade tobaksproduktdirektivet. Den nya lagen kräver bland annat hälsovarningar med både bild och text på cigarettpaketet och på förpackningar för rulltobak och vattenpipetobak. En annan nyhet är förbud mot en rad smaktillsatser i cigaretter och rulltobak.

De nya hälsovarningarna ska täcka 65 procent av cigarettpaketets fram- och baksidor. Varningstexter kombineras med avskräckande bilder.

De nya bestämmelserna i tobakslagen säger också att tobaksvarans förpackning

eller själva tobaksvaran inte får innehålla information om innehållet av tjära, nikotin eller kolmonoxid. Märkningen på förpackningen får inte heller antyda att produkten har miljöfördelar eller hänvisa till smak, doft eller tillsatser.

Tobaksvaror med den gamla utformningen som tillverkats före 20 maj 2016 får säljas fram till 20 maj nästa år.

EN ANNAN NY BESTÄMMELSE som trädde i kraft 20 maj är ett förbud mot cigaretter och rulltobak med karakteristisk smak. Med karakteristisk smak avses enligt Folkhälsomyndighetens föreskrifter "en tydligt märkbar doft eller smak av annat än tobak, till följd av en tillsats eller kombination av tillsatser, som kan inkludera men inte begränsas till frukt, kryddor, örter, alkohol, karamell, mentol eller vanilj". Även här finns övergångsregler som i praktiken innebär att mentolcigaretter kommer att vara tillåtna fram till 20 maj 2020.

FÖR SNUSETS DEL säger de nya reglerna i tobakslagen att det enbart krävs hälsovarning i text. Det ska stå "Denna tobaksvara skadar hälsan och är

beroendeframkallande". Hälsovarningen ska täcka 30 procent av de två största ytorna på förpackningen. Här har branschen fått omställningsregler som säger att produkter tillverkade till och med 31 augusti får fortsätta att säljas till och med 20 maj 2017.

ÄVEN ÖRTPRODUKTER för rökning ska ha en hälsovarning i textform. Det ska stå "Att röka denna produkt skadar din hälsa." Varningen ska tryckas på förpackningens fram- och baksida och täcka 30 procent av dessa ytor. Också här gäller ett års omställningstid från och med i dag.

FÖR E-CIGARETTER finns fortfarande ingen reglering i Sverige eftersom genomförandet av EU-direktivet blivit fördröjt när det gäller dessa produkter. Ett utredningsförslag om en helt ny e-cigarettlag är för närvarande ute på remiss. Den nya lagen ska enligt förslaget börja gälla 1 oktober i år.

DE NYA LAGREGLER som införs för att genomföra tobaksproduktdirektivet innehåller också ökade krav på tobaksindustrin att rapportera om sina produkter till Folkhälsomyndigheten. Även när det gäller rapporteringsskyldigheten finns övergångsregler som ger företagen en viss tid på sig att komma i gång med rapporteringen.

YTTERLIGARE SKÄRPNINGAR av tobakslagen kan komma de närmaste åren. Tobaksdirektivsutredningen har tittat på en rad åtgärder som inte står i direktivet men rekommenderas i den internationella tobakskonventionen. Utredningen har bland annat föreslagit exponeringsförbud för tobaksvaror i butikerna, tillståndsplikt för tobaksförsäljning, en ny e-cigarettlag, fler rökfria utomhusmiljöer och en ändrad reglering av snuset. Förslagen finns i betänkandet "En översyn av tobakslagen – Nya steg mot ett minskat tobaksbruk" (SOU 2016:14) och är ute på remiss till 1 juli.

Seminarium om tobaksfria pensionsplaceringar lyfte fram nya argument

– **Finanssektorn förstår siffror. 0 är det enda säkra antalet cigaretter. 6 miljoner människor i världen dör varje år av rökning och 1 miljard riskerar att dö under det här århundradet.**

Det finns ingen logik i att investera pengar som är till för att ge oss en bra och trygg ålderdom i en sådan produkt och det förstår fondansvariga när man

diskuterar med dem.

Det säger cancerläkaren Bronwyn King som driver ett framgångsrikt arbete för tobaksfria placeringar av pensionspengar i hemlandet Australien och i andra länder. I mars var hon i Stockholm på inbjudan av Lärare mot Tobak och medverkade vid ett välbesökt seminarium inriktat på hur vi kan minska de svenska pensionsplaceringarna i tobaksindustrin.

Bronwyn King har lyckats få aktörerna på pensionsfondsmarknaden i Australien att lyssna. Över 40 procent av pen-

sionsfonderna där har hittills gjort sig av med sina tobaksinvesteringar. Ett av hennes framgångsrecept är att på ett tydligt sätt förmedla att det finns en avgörande skillnad mellan tobak och andra ohälsosamma konsumentprodukter, som alkohol och feta livsmedel.

– Tobak är en unik konsumentprodukt. Ingen annan konsumentprodukt är dödlig om du använder den exakt på det sätt som tillverkaren avser.

Ett annat argument som har väckt gehör handlar om hållbarhet och mänskliga rättigheter.

Tobaksindustrins agerande gör den till en riskfylld placering för den fond som är rädd om sitt anseende.

– När jag pratar med företrädare för finanssektorn i dag, är det mer en fråga om hur och när pensionsfonderna ska bli tobaksfria än om varför.

Vid seminariet i Stockholm medverkade även Anne Lise Ryel, generalsekreterare i den norska cancerorganisationen Kreftforeningen. Där har de statliga pensionsfonderna riktlinjer som säger att inga pengar ska placeras i tobaksindustrin.

Get ready for plain packaging är världshälsoorganisationen WHO:s tema för Tobaksfria dagen, 31 maj, 2016. WHO vill få världens länder att förbereda sig för att införa neutrala, standardiserade tobaksförpackningar. En enhetlig och oattraktiv utformning är en effektiv åtgärd för att minska efterfrågan på tobak.

FDA, den amerikanska läkemedelsmyndigheten, utvidgar sin nationella reglering till att gälla all tobak och även e-cigaretter. Beslutet innebär dels att fler federala tobaksregler införs och dels att det ställs nya krav på tobaksprodukter. FDA säger att myndigheten har mycket att göra för att skydda amerikanerna mot tobakens och nikotinetns skadeverkningar, särskilt de unga.

EU-domstolen satte 4 maj stopp för tobaksbolagen Philip Morris International och British American Tobaccos försök att få hela, eller delar av, EU:s tobaksproduktdirektiv ogiltigförklarat.

Sprider tobakskunskap i Almedalen

► **YRKESFÖRENINGARNA** och Tobaksfakta – oberoende tankesmedja – medverkar även i år med aktiviteter under Almedalsveckan i Visby. Tisdagen den 5 juli avlöser intressanta seminarier på tobaksförebyggande tema varandra i konferenslokalen på Hotell Solhem, Solhemsgatan 3 i Visby.

Tobaksfakta och satsningen Tobacco Endgame – Rökfritt Sverige 2025 – inleder kl. 8 med ett seminarium kring en färsk opinionsstudie.

Kl. 9 tar SmT över med ett seminarium om tobaksavvänjning och

särskilt om metoden ”Tobaksavvänjning på internet”.

Kl. 11 är det dags för Psykologer mot Tobak och föreläsningar om ”E-cigarett – vad vet vi idag?”.

Tandvård mot Tobak har seminarium kl. 13 om tandvårdens roll i det tobakspreventiva arbetet och kopplingarna till Tobacco Endgame.

Kl. 15-17 lyfter Tobaksfakta fram barnens perspektiv med ett seminarium om projektet Barnets Rätt i Tobaksfrågan, BRiT. ”Tobakspolitiken berör barn mer än några andra!” är temat.

Planeringsdag och årsmöte i YmT

► **YMT-STYRELSEN** har haft planeringsdag och YmT har hållit årsmöte. Under den intensiva planeringsdagen diskuterades bland annat remissvaret på tobaksdirektivutredningens slutbetänkande som YmT skriver.

Daniel Carlryd från Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN, presenterade verksamheten och vi beslutade att ansöka om medlemskap.

Diskussioner om hur vi, förutom arbetet i de enskilda föreningarna,

kan samarbeta på bästa sätt förs ständigt. Just nu samverkar vi kring Tobacco Endgameseminarier 31 maj och seminarierna i Almedalen. Efter sommaren deltar vi sedan vanligt på Den Stora Hälso dagen i 1,6 milonerkubbens regi. Under tobaksfria veckan arrangerar vi tillsammans en tobaksavvänjningskonferens med stöd från Socialstyrelsen.

Dagen avslutades med årsmöte där vi valde ny ordförande (se sid 2).

Lena Sjöberg

På gång

► På World No Tobacco Day, 31 maj, arrangeras det sjätte seminariet om Tobacco Endgame – Rökfritt Sverige 2025. Arrangörer är YmT, Tobaksfakta och Sluta Röka linjen och platsen Svenska Läkaresällskapet på Klara Östra Kyrkogata 10 i Stockholm. Seminariets två teman är migrationens betydelse för folkhälsan och neutrala tobaksförpackningar. Det webbsänds och webbinspelningen kan även ses i efterhand. Mer information och anmälan: www.tobaccoorhealthsweden.org.

► Den 19-20 oktober arrangeras årets upplaga av den nationella förebyggarkonferensen Drogfokus. Denna gång i Uppsala. Läs mer: www.drogfokus.nu.

► Samtal om tobak räddar liv kallar PmT, LmT, TmT och SmT 2016 års upplaga av den årliga konferensen med kunskapspåfyllning om tobaksavvänjning. Tid och plats: 25 november 2016, kl. 10-16, på Hotell Hilton vid Slussen i Stockholm.

Tobak eller Hälsa

ges ut av paraplyorganisationen **Yrkesföreningar mot Tobak** (► www.tobaccoorhealthsweden.org) där fem föreningar samarbetar för en tobaksfri framtid.

Kansli:

Marianne Roos, Tel: 08-669 81 58

Besöksadress: Klara Östra Kyrkogata 10

Postadress: Box 738, 101 35 Stockholm

E-post: info@ymtkansli.org

Ansvarig utgivare: Lena Sjöberg,

tel 070-663 68 34 e-post: lena@ymtkansli.org

Redaktör: Helene Wallskär, tel 070-

228 20 98, e-post: helene@mediaproduktion.se

Dahlstedt & Wallskär mediaproduktion AB,

Selmedalsringen 22, 129 36 Hägersten.

Yrkesföreningarna

LÄKARE mot TOBAK

► www.doctors-againststobacco.org

TANDVÅRD mot TOBAK

► www.tandvardmottobak.org

SJUKSKÖTERS KOR mot TOBAK

► www.sjukskoterskor-mottobak.se

LÄRARE mot TOBAK

► www.lararemottobak.se

PSYKOLOGER mot TOBAK

organiserar även socionomer och folkhälsovetare

► www.psykologermottobak.org

TPLR höll nätverksträff

Gävle visade sig från sin soliga sida när nätverket Tobaksprevention i Landsting och Regioner hade sin årliga sammankomst och årsmöte med deltagande från YmT.

Tobacco Endgamearbetet har framgång och vi fick vittnesmål både från Uppsala och Kalmar, och fler är på gång. Nu arbetar vi för att kommunerna ska ställa sig bakom rökfritt Sverige 2025. Ett axplock ur det digra programmet:

En presentation om implementeringsarbete fick vi av Karin Guldbbrandsson från Folkhälsomyndigheten.

Ann Post från Sluta Röka linjen visade hur linjen på olika sätt växlat upp arbetet med t.ex. utökad språkkompetens.

Tobaksavvänjning inom psykiatri är alltid högaktuellt, och Barbro Holm Ivarsson föredrog en rapport om alla landstings arbete med psykiatri.

Eva Åkesson har tittat på hur situationen för patienter som tvingas göra rökuppehåll i samband med operation ser ut. Det visar sig att patienter är beredda att göra nästan vad som helst för att optimera sina förutsättningar till gott operationsresultat.

Birgitta Enmark berättade om asylsituationen och tobakspreventionsarbetet i Gävleborg, och Maria Schöld flankerad av Margareta Haglund presenterade projektet BRiT – Barnens rätt i tobaksfrågan.

Margareta Pantzar visade nyproducerade filmer om Samtal Om Tobak I Skolan, SOTIS, att få inspiration och kompetenshöjning av inför samtal med ungdomar.

Ordförande i TPLR, Ywonne Wiklund avslutade mötet med en presentation av kampanjen Tobaksstopp! som fått stor framgång i de fyra nordliga länen.

Lena Sjöberg

En bok du inte får missa

► **CARL ROSÉN** har varit VD för Aktiespararna och arbetar idag som departementsråd på Näringsdepartementet. Han har nyligen kommit ut med boken ”Bli rik på hållbart sparande”, som är väl värd att läsa för alla oss som arbetar mot tobaken.

Alla svenskar måste förr eller senare göra ett antal aktieval. Det gäller när man väljer tjänstepension, fond i premiepensionen eller när man sparar privat. Carl Rosén lyfter i sin bok fram att vi i vardagen gör en mängd etiska val som att t.ex. att källsortera, äta ekologiskt, köpa hybridbilar, cykla, inte köpa pälsar, inte röka m.m. När det gäller att placera pengar kan man göra på samma sätt. Genom att välja rätt aktiefond eller livbolag kan man följa sina värderingar och bli både rik och placera hållbart efter egna önskemål. Dessutom visar det sig i dag att etiskt hållbara investeringar är lönsamma på sikt, inte som man tidigare trodde att det skulle kosta att ta miljöhänsyn.

Carl varnar för proffsplacerare, eftersom de lever på provision och rekommenderar därför inte alltid produkter som är bäst för kunden.

Han lyfter fram att vi alla är aktieägare i tobaksbolag genom AP-fonderna vilket många inte har kunskap om. Kan investeringar i tobak vara lönsamt på sikt med tanke på att syftet med tobakskonventionen är att minska all tobakskonsumtion?

Ingrid Talu